

Юсупов Володимир Васильович,
провідний науковий співробітник науково-
дослідної лабораторії з проблем
криміналістичного забезпечення та судової
експертології ННІ № 2 Національної
академії внутрішніх справ, доктор
юридичних наук, старший науковий
співробітник

ФОРМИ ТА ВИДИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧОГО З ЕКСПЕРТОМ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Питання про взаємодію слідчого з експертом є важливим, оскільки її форма нерозривно пов'язана зі змістом такої діяльності, визначає конкретні напрями і види спільної роботи цих суб'єктів у кримінальному провадженні.

Під формами взаємодії розуміють способи узгодженої діяльності слідчого з експертами при вирішенні заяв і повідомлень про злочини, розслідуванні кримінальних проваджень і проведення профілактичних заходів [1, с. 7].

Формами взаємодії слідчих із спеціалістами є встановлені правовими актами умови, спосіб і порядок їх спільної узгодженої діяльності, що використовуються з метою вирішення завдань кримінального судочинства [2, с. 42].

Під формами взаємодії слідчого з експертами розуміють засновані на кримінальному процесуальному законі конкретні способи співпраці цих осіб, засоби зв'язку між ними; конкретна узгоджена діяльність слідчого та експерта або спеціаліста між ними, що забезпечують їх спільну узгоджену роботу при розслідуванні злочинів [3, с. 6]. Виходячи із визначення взаємодії В. М. Тертишника і С. В. Слінька як заснованої на законі та інших нормативних актах спільної діяльності суб'єктів, які мають різну компетенцію і спеціалізацію, різний рівень знань в криміналістиці, оперативно-розшуковій діяльності, кримінальному праві і процесі, у поняття «форм взаємодії» ними включено вказівку на засоби, за допомогою яких досягається узгодженість дій учасників взаємодії [3, с. 5].

На нашу думку, вибір засобів учасниками взаємодії відноситься до їх компетенції, хоча і визначається формами взаємодії.

Конкретна узгоджена діяльність слідчого та експерта, їх взаємодія здійснюється у певних формах, при дотриманні умов, що характерні цим формам, які, у свою чергу, засновані на положеннях правових актах – кримінальному процесуальному законодавстві.

Водночас, у кримінальному провадженні експерт надає слідчому довідково-інформаційну допомогу, здійснює консультації у статусі спеціаліста; проводить попередні дослідження предметів, документів та інших слідів до початку досудового розслідування; навчає слідчих сучасним прийомам і методам дослідження слідів, роботи з новими науково-технічними засобами; бере участь у розробці

профілактичних заходів та іншим чином взаємодіє зі слідчим, про що не зазначено у КПК України.

З цього приводу В. П. Бахін та О. О. Волобуєва зазначають про відносини, що виникають між слідчим і фахівцем, носять процесуальний і позапроцесуальний характер, залежно від форм їх спільної діяльності, які можуть бути продиктовані КПК України або вироблені практикою [4, с. 5].

З цими питаннями пов'язана класифікація форм взаємодії у кримінальному провадженні.

Залежно від обов'язковості процесуального закріплення результатів спільної діяльності слідчого та спеціалістів форми взаємодії класифікують: 1) взаємодія, факт і результати якої підлягають *обов'язковій фіксації* у процесуальному документі – висновку експерта, протоколі допиту експерта (ст. 356 КПК України); 2) взаємодія, факт якої підлягає *обов'язковій фіксації* в процесуальному документі – протоколі слідчої (розшукової) дії, а результати фіксуються *здебільшого на розсуд слідчого*; 3) взаємодія, результати якої *фіксуються в інших документах* (наприклад, висновок спеціаліста тощо); 4) взаємодія усного характеру, яка *не підлягає процесуальній фіксації*, зокрема усні консультації спеціаліста [5, с. 124].

Кожний із вищенаведених форм властиві конкретні види взаємодії слідчого з експертами у кримінальному провадженні.

Про факультативні й обов'язкові види взаємодії слідчого і спеціаліста пишуть Р. І. Благута, А. І. Кунтій, А. Я. Хитра, як класифікацію, в основу якої покладено зміст норм КПК: в окремих випадках закон вказує на обов'язковість присутності певного спеціаліста (педагога, перекладача, лікаря, судово-медичного експерта) під час проведення певної слідчої (розшукової) дії, а також на проведення експертизи тільки експертом [5, с. 124–125], а в інших – слідчому надається право запрошувати спеціалістів до участі у слідчих (розшукових) діях за необхідності.

Зазначають й про види непроцесуальних (тактичних) форм взаємодії, серед яких: організація (утворення) слідчо-оперативної групи; взаємний обмін інформацією; спільне планування та координація роботи; використання слідчим результатів оперативно-розшукової діяльності у процесі побудови версій; взаємні консультації; інструктаж осіб, безпосередньо залучених у слідчих діях і тактичних комбінаціях; внесення узгоджених коректив у спільний план заходів; матеріально-технічне та криміналістичне забезпечення здійснення спільних заходів; спільне використання техніки, засобів зв'язку, транспорту тощо [6, с. 55].

Види взаємодії слідчого зі спеціалістами (експертами) можна класифікувати за галуззю використання потенціалу зазначеної взаємодії – взаємодія під час слідчих (розшукових) дій, взаємодія під час інших процесуальних дій; за складом взаємодіючих суб'єктів: процесуальний аспект – взаємодія слідчого зі спеціалістами, взаємодія слідчого з експертами, відомчий аспект – взаємодія слідчого з

експертами-криміналістами, судово-медичними експертами й ін.; залежно від етапів проведення слідчої (розшукової) дії – взаємодія під час підготовки, під час проведення слідчої (розшукової) дії та під час аналізу її результатів; залежно від способу використання спеціальних знань спеціалістів – взаємодія практичного (дієвого) або теоретичного характеру тощо [5, с. 124–125].

Кримінальний процесуальний кодекс України закріплює участь спеціаліста у кримінальному провадженні, що одночасно є видами його взаємодії зі слідчим: надання допомоги у виявленні й встановленні доказового значення визначених фактів; участь у слідчих (розшукових) діях; оформлення процесуальних дій; надання письмових і усних консультацій.

Таким чином, у кримінальному процесі слід розрізняти форми і види взаємодії слідчого і експерта. Відповідні форми – це зовнішній вияв способів спільної службової діяльності із розслідування кримінальних правопорушень, а види взаємодії є деталізованими напрямками сумісної роботи слідчого і експерта у кримінальному провадженні. Головним суб'єктом взаємодії під час розслідування кримінальних правопорушень є слідчий, водночас ініціатором певного виду взаємодії може бути й експерт, що повідомляє слідчому певну інформацію для прийняття процесуального рішення.

Список використаних джерел

1. Чувилов А. А. Взаимодействие следователей органов внутренних дел с милицией. М. : Моск. высш. школа милиции МВД СССР, 1981. 80 с.
2. Пархоменко В. И. Взаимодействие следователей, оперативных работников и специалистов при расследовании уголовных дел о незаконном обороте наркотических средств : дис. ... канд. юрид. наук : спец. 12.00.09. М., 2005. 224 с.
3. Тертышник В. М., Слинько С. В. Взаимодействие следователя с иными подразделениями органов внутренних дел при расследовании преступлений. Харьков : Ун-т внутр. дел, 1995. 66 с.
4. Бахін В. П., Волобуєва О. О. Взаємодія слідчого з фахівцями під час огляду місця події (збір інформації про особу, що скоїла злочин) : навч.-практ. рекомендації. Донецьк : ДЮОІ, 2005. 72 с.
5. Взаємодія слідчого з іншими підрозділами під час досудового розслідування : навч. посіб. / [Р. І. Благута, А. І. Кунтій, А. Я. Хитра]. Львів : ЛьвДУВС, 2018. 204 с.
6. Взаємодія слідчих та оперативних підрозділів під час досудового розслідування : навч. посіб. / [Р. І. Благута, М. П. Климчук, В. М. Сакал, М. С. Цуцкерідзе]. Київ : ТОВ «НВП Інтерсервіс», 2014. 216 с.